

УДК 364-786-056.266:338.48-2-056.26

О.О. Кравченко, okskravchenko@ukr.net,

<https://orcid.org/0000-0002-9732-6546>

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ ЗАСОБАМИ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ

Відомості про автора: Кравченко Оксана, доктор педагогічних наук, доцент, декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. У колі наукових інтересів: система соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з особливими освітніми потребами засобами інклюзивного туризму. E-mail: okskravchenko@ukr.net

Відомості про наявність друкованих статей у загальнодержавних та міжнародних базах даних на дану тематику: 1. Енциклопедія інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму \ [Лепський В. В., Безлюдний О. І., Коляда Н. М., Кравченко О. О. та ін.] ; МОЗ України, КЗ «Черкаський обл. центр медико-соц-ї експертизи ЧОР», МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. – Умань : Візаві, 2019. – 562 с.; 2. Інклюзивне навчання: основні принципи та дієві технології: [монографія] / Колектив авторів. – Вінниця, 2018. – 200 с.; 3. Безлюдний О.І., Кравченко О.О., Войтовська А.І. Навчально-реабілітаційний та соціально-виховний супровід студентів з обмеженнями життєдіяльності / Безлюдний О.І., Кравченко О.О., Войтовська А.І. // Народна освіта. – Випуск №2(38), 2019 р.; 4. Кучер Г.М., Кравченко О.О. Інклюзивний соціально-реабілітаційний туризм як складова соціальної роботи у громаді (на прикладі м.Умань) / Г.М. Кучер, О.О. Кравченко // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»: зб.наук. пр. / Ред.кол. :

Козубовська І.В. (гол.ред.) та ін. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2019. Випуск 2 (45).

О.О. Кравченко. Міждисциплінарний підхід у дослідженні соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з інвалідністю засобами інклюзивного туризму

У плані дослідження теоретичних засад соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з інвалідністю засобами інклюзивного туризму міждисциплінарний підхід дозволяє синтезувати теорії інноваційних процесів із різних наукових сфер для моделювання інноваційних інклюзивних процесів і розробки інтегративних технологій соціальної інтеграції та соціалізації людей з інвалідністю.

Такі міждисциплінарні дослідження спрямовані на пошук шляхів застосування теоретичних концепцій, розв'язання практичних проблем інклюзивної освіти, її соціально-психологічного компонента, отримання конкретних результатів у практиці інноваційної діяльності закладів освіти.

У процесі міждисциплінарного синтезу потребують розв'язання питання дифузії в освітню інклюзію понять, концепцій, моделей, принципів, методів, онтологічних уявлень з інших наукових галузей (інклюзія, туризм, соціальна робота, педагогіка, соціальна педагогіка, психологія, краєзнавство, реабілітаційна географія, медична реабілітація тощо), доцільності й правомірності їх застосування для розробки інноваційних теорій і технологій соціально-психологічної реабілітації.

Ключові слова: інклюзія, соціально-психологічна реабілітація, особливі освітні потреби, міждисциплінарний підхід.

О.О. Кравченко. Міждисциплінарний підхід у дослідженні соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з інвалідністю засобами інклюзивного туризму

В плане исследования теоретических основ социально-психологической реабилитации детей и молодежи с инвалидностью средствами инклюзивного туризма междисциплинарный подход позволяет

синтезировать теории инновационных процессов из разных научных сфер для моделирования инновационных инклюзивных процессов и разработки интегративных технологий социальной интеграции и социализации людей с инвалидностью.

Такие междисциплинарные исследования направлены на поиск путей применения теоретических концепций, решение практических проблем инклюзивного образования, его социально-психологического компонента, получение конкретных результатов в практике инновационной деятельности учебных заведений.

В процессе междисциплинарного синтеза необходимо решить вопрос диффузии в образовательную инклюзию понятий, концепций, моделей, принципов, методов, онтологических представлений из других научных отраслей (инклюзия, туризм, социальная работа, педагогика, социальная педагогика, психология, краеведение, реабилитационная география, медицинская реабилитация и т.д.), целесообразности и правомерности их применения для разработки инновационных теорий и технологий социально-психологической реабилитации.

Ключевые слова: инклюзия, социально-психологическая реабилитация, особые образовательные потребности, междисциплинарный подход.

О.О. Кравченко. Міждисциплінарний підхід у дослідженні соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з інвалідністю засобами інклюзивного туризму

In terms of exploring the theoretical foundations of social and psychological rehabilitation of children and young people with disabilities through inclusive tourism, an interdisciplinary approach allows to synthesize theories of innovative processes from different scientific fields in order to model innovative inclusive processes and develop integrative technologies for social integration and socialization of people with disabilities.

Such interdisciplinary research is aimed at finding ways of applying theoretical concepts, solving practical problems of inclusive education, its social

and psychological component, obtaining concrete results in the practice of innovative activity of educational institutions. In an interdisciplinary perspective, the socio-psychological aspects of inclusion are directly linked to the applied needs of the education sector and cover all sub-structures of innovation activity: goals, principles, content, methods, tools and forms.

The purpose of the methodological level is to integrate laws and principles, complement different concepts and methods of scientific knowledge of the essence and sources of origin, formation and approval of inclusion in education, introduction of innovative practices and technologies of social and psychological rehabilitation. In the process of interdisciplinary synthesis, the issue of diffusion into the educational inclusion of concepts, models, principles, methods, ontological representations from other scientific fields (inclusion, tourism, social work, pedagogy, social pedagogy, psychology, local history, rehabilitation) need to be addressed. Besides, the issues of the appropriateness and validity of their application for the development of innovative theories and technologies of social and psychological rehabilitation also need to be solved.

The technological level of integration is a practical embodiment of concepts, theories, and systems in the form of an interdisciplinary team, which includes educators, psychologists, social educators and social workers, physicians, rehabilitators, tourism instructors, country experts, and parents.

Thus, a theoretical understanding of the key issues of social and psychological rehabilitation of children and young people with disabilities through inclusive tourism is possible only within the framework of an interdisciplinary approach that provides a fundamental analysis, interpretation and integration of knowledge, the use of different methods of cognition. In such a way, it provides transition to the new stages of development, which is relevant to the modern dynamics of social relations.

Keywords: inclusion, social and psychological rehabilitation, special educational needs, interdisciplinary approach.

Постановка проблеми. Довгий час існувала єдина модель надання допомоги людям з інвалідністю – медична, яка передбачала розв’язання їхніх соціальних проблем виключно шляхом медичного втручання. Така модель полягає в тому, що людина з інвалідністю розглядається як пацієнт, її труднощі співвідносяться лише з особливостями обмеження життєдіяльності. За такого підходу вона стає пасивною у процесі лікування і догляду.

Соціальна модель виникла і сформувалася як виклик медичній, тому її метою стала підтримка й активізація позитивного потенціалу людей з інвалідністю на шляху до максимальної самостійності та інтегрованості у соціум. Саме соціальна модель стала передумовою появи міждисциплінарного підходу у розв’язанні складної проблеми, яка довгий час існувала у суспільстві.

Суперечності між медичною і соціальною моделями у розумінні проблем людей з інвалідністю потребують особливої уваги при виробленні концепції міждисциплінарної допомоги, інтегрованої підтримки, ефективної співпраці медичних і соціальних працівників, педагогів, психологів та інших фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми соціалізації, соціальної реабілітації та інтеграції людей з інвалідністю в умовах освітніх установ досліджують вітчизняні вчені О. Безпалько, А. Колупаєва, К. Кольченко, Н. Коляда, М. Перфільєва, О. Расказова, П. Таланчук, В. Тесленко, С. Харченко, М. Чайковський, А. Шевцов та ін. Реабілітаційно-адаптаційний супровід в закладах вищої освіти обґрунтовують М. Авраменко, О. Макарова, В. Сушкевич, П. Таланчук, С. Євсєєв та ін. Розвиток інклюзивного туризму вивчають Н. Белоусова, І. Борисова, Ю. Науменко, В. Лепський, С. Макаренко та ін. Аналіз останніх досліджень явища міждисциплінарності узагальнив О. Гордійчук.

Здійснений аналіз праць дозволив встановити, що наразі відсутнє дослідження питань соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з

особливими освітніми потребами засобами інклюзивного туризму на основі інтеграції окремих галузей наукового знання, що й виступить **метою статті**.

Виклад основного матеріалу. Загалом важливою характеристикою міждисциплінарного дослідження є його орієнтування на проблему, що дозволяє виявити принципово нове знання на перетині окремих дисциплін. Водночас самі дисципліни після такого інтегрування не припиняють свого існування, а лише збагачуються новими принципами дослідження. Наразі існує безліч наукової інформації, і вона, як правило, диференційована на ізольовані частини, навіть у межах однієї дисципліни. З огляду на це, потрібен орієнтир для її синтезу чи інтеграції, який може надати лише міждисциплінарний підхід, що водночас засвідчує його актуальність. Очевидно, що міждисциплінарний підхід є одним із методологічних взірців адекватності, конструктивності і семантичної визначеності наукового пошуку і його результатів [12].

У цьому контексті розглядаємо *систему соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з особливими освітніми потребами засобами інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму* як міждисциплінарний предмет дослідження, що передбачає синтез окремих наукових дисциплін: інклюзії, туризму, соціальної роботи, педагогіки, соціальної педагогіки, психології, краєзнавства, реабілітаційної географії, медичної реабілітації тощо. Утворення комплексу цих дисциплін, що фокусуються на предметі дослідження з позицій власної предметної проєкції, дозволяє отримати цілісне знання про феномен інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму.

Таке інтегрування знань, у процесі якого окремі дисципліни зберігають свою самостійність і специфічність, але їх теоретичні концепції і фактичні дані об'єднуються навколо методів дослідження проблем інклюзії та соціально-психологічної реабілітації дітей і молоді з особливими освітніми потребами, сприяє підвищенню їх практичної ефективності.

Евристичні ресурси міждисциплінарного підходу не тільки дозволяють здійснювати осмислення інклюзивних освітньо-виховних процесів в межах конкретної наукової дисципліни, а й розширюють дослідницький потенціал соціально-виховних процесів методологією й методами пізнання як гуманітарних, так і природничих наук. Міждисциплінарність у постановці проблем і підходах до їх розв'язання проявляється в аналізі інноваційних теорій різних наукових галузей, виявленні змістових, логічних, функціональних зв'язків між ними, синтезі поглядів на інноваційні процеси й формуванні нових теорій та концепцій інклюзії в освіті. У контексті інноваційних змін когнітивні практики тяжіють до міждисциплінарного синтезу, тому що міждисциплінарність пов'язана зі здатністю всебічно підходити до аналізу завдань і дозволяє вивчати те, що неможливо побачити, сприйняти в межах однієї наукової дисципліни з її специфічними об'єктом, предметом і методами дослідження [7].

Застосування міждисциплінарного підходу в обґрунтуванні системи соціально-психологічної реабілітації пов'язане з потребою в синтезі й взаємозбагаченні наявних концепцій інклюзивного освітньо-виховного процесу. При цьому процес взаємопроникнення категорій, екстраполяції підходів проявляється як в узагальненні часткових, так і в конкретизації загальних підходів, проникненні їх з однієї наукової галузі в іншу. В результаті це сприяє створенню інтегративної системи знань про інклюзивні освітньо-виховні процеси з позицій пошуку інноваційних та ефективних засобів соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з інвалідністю. Така система цілісно й логічно відображає сукупність наукових уявлень про всі їх складові й фактори.

У контексті досліджень процесів інклюзії у сфері освіти основоположним підходом є те, що не особистість має прилаштовуватися до суспільних, соціальних, економічних умов, а навпаки – суспільство має створити умови для задоволення особливих потреб кожної особистості. Суспільно-соціальна концепція інклюзії стала базовою в сучасній моделі

здобуття освіти дітьми з особливостями психофізичного розвитку – інклюзивній освіті. *Інклюзивна освіта* (інклюзія – inclusion (англ.) – залучення) передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку. Інклюзивна освіта базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання. Інклюзивну освіту, як систему освітніх послуг, має забезпечувати інклюзивна школа – заклад освіти, що адаптує навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання, використовує наявні в громаді ресурси, залучає батьків, фахівців для надання спеціальних послуг відповідно до потреб кожної дитини, забезпечує сприятливий клімат в освітньому середовищі [6].

Інноваційною послугою інклюзивного закладу освіти стає інклюзивний реабілітаційно-соціальний туризм, що потребує наукового обґрунтування принципів упровадження такої послуги в інклюзивному освітньому середовищі.

Умотивовано доцільним є виявлення наукового потенціалу *туризму*, роль якого в соціальному житті суспільства зростає. На основі результатів розгляду міжнародних декларацій з туризму (Гаазької, Манільської, Осакської, Сеульської) акцентовано, що туризм має важливе значення в житті людей, безпосередньо впливає на соціальну, культурну, освітню, політичну, економічну сфери, міжнародні зв'язки держав, забезпечує мир і міжнародне взаєморозуміння [1].

Саме туризмознавство дозволяє вивчити цілісну концепцію туризму, а особливо з'ясувати його функції – культурологічні, світоглядні, виховні, реабілітаційні, що й потребує подальшого вивчення у межах предмета дослідження. До того ж доцільно доповнити типологію туризму за ознаками спрямованості на потреби туристичної подорожі – інклюзивний реабілітаційно-соціальний туризм – поряд із спортивним, лікувальним, релігійним, пізнавальним та ін.

Разом із тим інклюзивний реабілітаційно-соціальний туризм є інноваційною соціальною послугою для людей з інвалідністю, що актуалізує наукові рефлексії у галузі *соціальної роботи*. Соціальними послугами, відповідно до Закону України «Про соціальні послуги», визначено комплекс заходів із надання допомоги особам, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, з метою розв'язання їхніх життєвих проблем [10]. Під складними життєвими обставинами розуміються обставини, спричинені інвалідністю, віком, станом здоров'я, соціальним становищем, життєвими звичками і способом життя, унаслідок яких особа частково або повністю не має (не набула або втратила) здатності чи можливості самостійно піклуватися про особисте (сімейне) життя та брати участь у суспільному житті [10].

За законодавством України, основними формами надання соціальних послуг (здійснення соціального захисту населення) є матеріальна допомога (тобто соціальне забезпечення) та соціальне обслуговування. Саме соціальну послугу інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму відносимо до останньої. Соціальне обслуговування спрямоване на підвищення рівня соціального функціонування індивідів і сприяння задоволенню потреб, послаблення соціальних ризиків, складних життєвих обставин через надання соціальних послуг.

У цьому контексті потребують наукового обґрунтування організаційні та змістові засади надання такої соціальної послуги, а також необхідне висвітлення форм, методів і підходів до проблеми надання професійної допомоги людям з інвалідністю різних нозологій.

Нові концептуальні засади суспільного облаштування, визнання різноманітності та рівноправності людської спільноти, поступ світової науки у напрямі гуманізації та освітньої демократизації актуалізують дослідження у *галузі освіти/педагогіки*.

Освіта – складний процес становлення особистості, який безумовно включає процеси виховання і навчання, але одночасно передбачає

соціалізацію та індивідуалізацію особистості, її фізичний, інтелектуальний, моральний розвиток. Освіченою є не просто людина, яка закінчила той чи інший заклад освіти, а людина, готова до самостійної і відповідальної діяльності на основі свідомого професійного самовизначення, здатна компетентно приймати рішення в нових для себе умовах та долати складні життєві обставини.

Предметом педагогіки як науки про виховання, навчання і освіту людини є обґрунтування найбільш ефективних шляхів соціалізації молодих поколінь. Предмет конкретизується у завданнях, серед яких розробка і впровадження теоретичних основ процесу навчання і виховання; визначення змісту навчання і виховання; розробка ефективних форм і методів навчально-виховного процесу. Відповідно до останнього завдання такою ефективною формою стає інклюзивний туризм, що обумовлює потребу його теоретико-методичної розробки та практичного впровадження.

Соціалізація – це процес адаптації особистості до соціуму, процес засвоєння людиною готових форм і способів соціального життя, способів взаємодії і матеріальною та духовною культурою і одночасно вироблення власного соціального досвіду, свого стилю життя. Окремою галуззю наукового знання, що вивчає процес соціалізації особистості, є *соціальна педагогіка*, головними завданнями якої є: вивчення ефективних умов соціалізації особистості в сучасному суспільстві; вивчення дії об'єктивних і суб'єктивних факторів соціального середовища, характеру їх впливу на формування особистості; дослідження закономірностей і перспектив соціально-педагогічної взаємодії особистості та середовища; розробка механізмів регулювання й корекції відносин особистості та суспільства [4].

Провідною функцією соціальної педагогіки є інтегративна функція. Таким чином, сферу соціально-педагогічних досліджень становить науково-практичний аналіз виховного потенціалу суспільства, напрями його актуалізації, визначення різних форм інтеграції суспільно-виховних зусиль, спрямованих на соціалізацію особистості.

Такою формою може стати інклюзивний туризм, який дозволяє включити дитину з особливими освітніми потребами у соціальні відносини, створити умови, які допомагають їй пізнати соціальну дійсність і засвоїти позицію суб'єкта соціального життя. Необхідні наукові студії з обґрунтування соціально-педагогічних умов успішної соціалізації дітей та молоді з інвалідністю засобами інклюзивного туризму.

Суміжною галуззю науки, яка досліджує процеси виникнення, функціонування й розвитку психіки як форми активного відображення навколишньої дійсності, є *психологія*. Якщо вести мову про питання соціально-психологічної реабілітації, то очевидною є роль психологічної практики як діагностично-корекційної та профілактичної роботи з людьми з інвалідністю для збереження їхнього психічного здоров'я та запобігання небажаних явищ у поведінці й розвитку. Досягнення цього відбувається за допомогою специфічних психологічних методів, методик і технологій. Відповідна така практика вимагає від наукової психології не тільки наукових концепцій, теорій і більш глибокого розуміння свого предмета, а й дієвих методів, методик і технологій діагностичної, корекційної, профілактичної та інших видів роботи, методів впливу на об'єкт практикування [9].

Результатом наукових досліджень у психології є психологічні закони, закономірності, підходи, наукові факти, методи і принципи. Результат професійної діяльності в галузі психологічної практики – психологічно здорова, соціально адаптована і гармонійна особистість. У цьому відношенні актуалізуються питання теоретичного обґрунтування та практичного впровадження методик, прийомів і технологій надання психологічної допомоги дітям та молоді з інвалідністю з урахуванням їхніх індивідуальних, вікових і соціальних особливостей, розуміння індивідуальності кожного крізь призму їхніх специфічних життєвих обставин, життєвого шляху, проблем і життєвих перспектив.

З метою сприяння соціальному, духовному, моральному благополуччю, усебічному здоровому розвитку дитини заклади освіти забезпечують їй

доступ до національних історико-культурних місць. Власне, освітньо-виховна діяльність повинна базуватися на найкращих здобутках людства у сфері культури, засадах моралі та добра, національних духовних традиціях, що актуалізує *краєзнавчу діяльність*. У сучасній «Енциклопедії освіти» (Київ, 2008) «шкільне (учнівське) краєзнавство» трактується як організована й керована педагогами діяльність учнів, що складається з освітньо-пізнавальних, пошуково-дослідних, практично-творчих компонентів і спрямована на систематичне вивчення, збереження і відтворення культурної спадщини рідного краю [5].

Мета краєзнавчої діяльності конкретизується у завданнях, пріоритетними серед яких є: інтелектуальний розвиток, формування особистісних якостей, збереження та зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров'я особистості; створення сприятливих умов для самопізнання, самовизначення, розвитку здібностей та реалізації особистості [8].

У цьому відношенні заслуговує на увагу наукове вивчення виховного впливу шкільного краєзнавства на вольову, емоційну й інтелектуальну сфери дітей та молоді, у тому числі з інвалідністю, а також обґрунтування функцій, які краєзнавство виконує, зокрема освітньо-пізнавальної, виховно-розвивальної, соціалізаційної, культурно-дозвіллевої й оздоровчої.

Реабілітаційну географію розглядаємо як напрям географічної науки, який передбачає інтеграцію основних реабілітаційних складових природного та антропотехногенного характеру для відновлення емоційного, фізичного, психологічного стану людини. Необхідний комплексний підхід до розв'язання питань інклюзивної реабілітації у вигляді соціально-психологічної, медичної, фізіологічної (оздоровчо-лікувальної) та рекреаційної допомоги різними видами інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму.

Також реабілітаційна географія включає соціально-економічні аспекти, до яких відносять: медичну географію – галузь медицини, що вивчає

закономірності поширення хвороб людини у різних географічних зонах земної кулі; соціальну географію, до складу якої входить географія праці, загальносоціальна географія та географія споживання, проблеми сучасного способу життя людей; економічну географію, яка охоплює географію промисловості, сільського господарства, торгівлі, транспорту та загальноекономічні аспекти розвитку соціуму; географію населення, яка вивчає і досліджує розселення населення у містах і сільських поселеннях, особливості трудових ресурсів і загальні суспільно-економічні закономірності [2].

Перспективними напрямками подальших наукових досліджень у галузі географії є оцінка реальної картини потенціального використання серед населення реабілітаційних послуг з урахуванням наявного потенціалу, а також вивчення закономірностей формування та функціонування територіальних рекреаційних систем, що складаються з природних і культурних комплексів, інженерних споруд, які використовуються для рекреації.

У сучасній науковій думці щодо соціального захисту людей з інвалідністю важливим є *реабілітаційний напрям*, який передбачає комплексне, поетапне, відновне лікування патологічних станів та різноманітних захворювань. Процес реабілітації спрямований на всебічну допомогу особам з інвалідністю для досягнення ними максимально можливої за певної нозології фізичної, психічної, професійної, соціальної та економічної повноцінності. Мета реабілітації – найбільш повне відновлення втрачених можливостей організму, а в разі неможливості – часткове відновлення або компенсація втрачених функцій і сповільнення прогресування захворювання.

Медична реабілітація є фундаментом реабілітаційного процесу, від її ефективності залежить застосування подальших видів реабілітації, їхня тривалість і обсяг. Завдання медичної реабілітації – відновлення здоров'я;

запобігання ускладненням; відновлення або часткова чи повна компенсація втрачених функцій тощо.

Складовою частиною медичної реабілітації є фізична реабілітація, вона мобілізує сили організму, активізує його захисні й пристосувальні механізми, запобігає ускладненням, прискорює відновлення функцій органів та систем, адаптує до фізичних навантажень, відновлює працездатність [11].

На часі – отримання нових наукових даних, удосконалення методів профілактики та відновлювального лікування захворювань і травм, що сприятиме збереженню здоров'я, покращанню якості життя, скороченню термінів тимчасової непрацездатності, зменшенню ускладнень та інвалідизації населення.

У плані дослідження теоретичних засад соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з інвалідністю засобами інклюзивного туризму міждисциплінарний підхід дозволяє синтезувати теорії інноваційних процесів із різних наукових сфер для моделювання інноваційних інклюзивних процесів і розробки інтегративних технологій соціальної інтеграції та соціалізації людей з інвалідністю.

Такі міждисциплінарні дослідження спрямовані на пошук шляхів застосування теоретичних концепцій, розв'язання практичних проблем інклюзивної освіти, її соціально-психологічного компонента, отримання конкретних результатів у практиці інноваційної діяльності закладів освіти. У міждисциплінарному ракурсі соціально-психологічні аспекти інклюзії безпосередньо пов'язані із прикладними потребами освітньої галузі й охоплюють усі підструктури інноваційної діяльності: цілі, принципи, зміст, методи, засоби й форми.

Висновок. Таким чином, загальнотеоретичне осмислення ключових питань соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з інвалідністю засобами інклюзивного туризму можливе лише в межах міждисциплінарного підходу, який забезпечує фундаментальний аналіз, інтерпретацію та інтеграцію знань, використання різних методів пізнання, і забезпечуючи тим

самим перехід до нового етапу її розвитку, адекватному сучасній динаміці соціальних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безкоровайна Л.В. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. пед. Наук: 13.00.04. Запоріжжя 2018. 43 с. 2. Белоусова Н. Теоретичні аспекти походження та використання поняття «реабілітаційна географія». *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Географічні науки»*. 2018. Вип. 8. С. 229-233. 3. Гордійчук О.Є. Міждисциплінарний підхід як невід’ємна умова інклюзивної діяльності. *Наука та освіта - новий вимір. Педагогіка та психологія*, Т. III(31), № 61, 2015. С. 25-28. 4. *Енциклопедія для фахівців соціальної роботи*. – 2-ге видання / за заг. ред. проф. І.Д.Звереві. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с. 5. *Енциклопедія освіти*. Акад. пед. наук України / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ. Юрінком Інтер. 2008. 1040 с. 6. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Інклюзивна освіта: від основ до практики монографія Київ ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с. 7. Коновальчук, І. І. *Міждисциплінарний підхід у дослідженні проблем педагогічної інноватики. Interdyscyplinarnosc pedagogiki i jej subdyscypliny / Pod redakcja Zofii Szaroy, Franciszka Szloska / V польсько-український форум*. 2013. С. 261-269. 8. Оришко С.П. Виховні можливості туристсько-краєзнавчої діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла». 2011. Вип. 20. С. 96–99. 9. Панок В.Г. Прикладна психологія. Теоретичні проблеми : монографія Київ. Ніка-Центр, 2017. 188 с. 10. Про соціальні послуги: Закон України від 19.04.2003 р. № 966-IV. Дата оновлення: 07.01.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15> (дата звернення: 17.10.2019). 11. Сапункова С.С., Піц Л.О., Гутницька А.Ф. та ін. Медична та соціальна реабілітація. навч.-метод. посіб. Київ ВСВ «Медицина», 2018. 280 с. 12. Снопкова Е.И. Актуальность междисциплинарного подхода в педагогических исследованиях: научное обоснование. *Интеграция образования*. Т. 19. № 1 (78). 2015. С. 111-117.

REFERENCES

1. Bezkorovaina L.V. (2018). Teoretychni i metodychni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnix fakhivtsiv z turyzmoznavstva u vyshchikh navchalnykh zakladakh: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia d-ra. ped. Nauk: 13.00.04. Zaporizhzhia. [in Ukraine]. 2. Bielousova N. (2018). Teoretychni aspekty pokhodzhennia ta vykorystannia poniattia «reabilitatsiina heohrafiia». Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Seriiia «Heohrafichni nauky». Issue. 8. [in Ukraine]. 3. Entsyklopediia osvity. Akad. ped. nauk Ukrainy / hol. red. V. H. Kremen. (2008). Kyiv. Yurinkom Inter. [in Ukraine]. 4. Entsyklopediia osvity. Akad. ped. nauk Ukrainy / hol. red. V. H. Kremen. (2008). Kyiv. Yurinkom Inter. [in Ukraine]. 5. Hordiichuk O.Ye. (2015). Mizhdystsyplinaryni pidkhid yak nevid’iemna umova inkliuzyvnoi diialnosti. Nauka ta osvita - novyi vymir. Pedahohika ta psykhohohiia, Vol. III(31), Issue 61. [in Ukraine]. 6. Kolupaieva A.A., Taranchenko O.M. (2016). Inkliuzyvna osvita: vid osnov do praktyky monohrafiia Kyiv TOV «АТОПОЛ». [in Ukraine]. 7. Konovalchuk, I. I. (2013). Mizhdystsyplinaryni pidkhid u doslidzhenni problem pedahohichnoi innovatyky. Interdyscyplinarnosc pedagogiki i jej subdyscypliny / Pod redakcja Zofii Szaroy, Franciszka Szloska / V polsko-ukrainskyi forum. [in Ukraine]. 8. Oryshko S.P. (2011). Vykhovni mozhlyvosti turystsko-kraieznavchoi diialnosti. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu Seriiia «Pedahohika, sotsialna robota». Uzhhorod: Vydavnytstvo UzhNU «Hoverla». Issue. 20. [in Ukraine]. 9. Panok V.H. (2017). Prykladna psykhohohiia. Teoretychni problemy : monohrafiia Kyiv. Nika-Tsentr. [in Ukraine]. 10. Pro sotsialni posluhy: Zakon Ukrainy vid 19.04.2003 r. № 966-IV. Data onovlennia: 07.01.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15> [in Ukraine]. 11. Sapunkova S.S., Pits L.O.,

Hutnitska A.F. ta in. (2018). Medychna ta sotsialna reabilitatsiia. navch.-metod. posib. Kyiv VSV «Medytsyna» [in Ukraine]. **12**. Snopkova E.I. (2015). Aktual'nost' mezhdisciplinarnogo podhoda v pedagogicheskikh issledovaniyah: nauchnoe obosnovanie. Integracija obrazovanija. T. 19. № 1 (78). [in Russia].